HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חייב. שהרי אחד מהם אביו [1] (קסבר התרלת ספק שמה התרלה הואיל וממ"ע עובר) והכהו: **בנפ אחת.** שחבטן במקל בהכאה אחת: **חייב.** דבהתרלת ולאי התרו בו אל תכה שייהם שבמכה זו אתה מתחייב: **כזה אחר זה פטור.** דליכא שתי התרלות וכל מדע ומדע הוה התרלת ספק ולת"ק התרלת ספק שמה התרלה הואיל ומתה נפשך עבר: **מ"ט דמאן דפטר.** בת אחת בת אחת הוא ולאי התרלה היא: **למטה.** באביו ואמו: **למעלה.** כלפי מעלה כי יקלל אלהיו (ויקרא כד): **איתקש הכאה לקללה.** בפרשת ואלה המשפטים [2] סמכן הענין אלא שפסוק אחד מפסיק ביניהן ואיכא למ"ד היקש הוא באלו הן הנחנקין (סנהדרין פה.): **האמר בענין דאיעביד מצוה.** בתמיה גרסינן לה דקא אמרת למה עולה הא ולאי בלא חלוקה ניחא ליה למיעבד עבוד' אלא בעי הכי עלה לא קתני דיתני עלה במשמרו אינו חולק: **בעל כרחו.** דלעו"ג דאינו חולק כפינן ליה לעבוד: **משום פגם.** שתי משפחות שבושין עליו שיאמרו בני אדם פסול הוא לעבודה [3] (וכני משמרות יכולין לכופו ולומר לו הואיל ואומריס עליך שאתה ממשפחה שלנו עבוד במשמר שלנו שלא יאמרו בני אדם שלא רחוק עובד במשמר אחר פסול הוא זה וכן במשמרו של אחר): כל משמר חלוק לשמה בתי אבות וכל אחד עובד את יומו ונוטל עורות קדשים הבאים ביומו:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

ואפילו שלשתן הדיוטות. שאינן [4] (מסנהדרי עילון). ובגמרא פריך מאי דיינין: **מנעו.** של עור רך הוא כעין שלנו: **חליצה כשרה.** אבל לכתחלה לא כדמפרש לקמן [קב.] משום מנעל המרופט שמיטל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומבושל ומשנפחת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו: **באנפיליא.** של בגד קלא"ן בלע"ז: **פסולה.** דמידי דמגין בעינן דכתיב (דברים כה) נעלו ונעל מידי דמגין הוא דכתיב (יחזקאל טז) ואנעלך תחש והוא עור: **עקב.** שול"א בלע"ז: **מן הארכובה ולמעלה.** שנחתך רגלו מן הארכובה וחלק מן הארכובה ולמעלה: **או בשל שמאל בימין כשרה.** אבל חליצה של שמאל קתני בפירקין (לקמן קד). פלוגתא: **חלצה בגדול.** סנדל שלא היה למדת רגלו אבל הוא יכול ללכת בו: הכי גרסינן **או בקטן החופה את רוב רגלו חליצה כשרה: גמ'** לא **להקרות.** ליכס לא חפצתי לקחתה (דברים כה) (ג) מאן יבמי להקיס וגו' ככה יעשה לאיש [שם] וכולן בלשון הקדש: **זקנים.** ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים (שם): **זקני.** וקראו לו זקני עירו (שם). אבל ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים (שם) לא קא חשיב דכיון דכתיב הזקנים אחנך דלעיל קאי: **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי דאיירי בסנהדרין: **בישראל**

הכה זה כו' קלל את זה כו' **או הכה** שניהם בבת **אחת חייב.** זו ואין צריך לומר זו קתני ולא חש למיתני בע"א כיון דרבי יהודה פליג עלה ומתחלק בין זה אחר זה לבת אחת ור"ח גריס הכה שניהם או קלל שניהם בין בזה אחר זה בין בבת אחת חייב ואין להקשות (ד) הא דאמר ריש לקיש בהתערובות (זבחים דף עח.) הפגול והנותר שבללן זה בזה פטור מ"מ שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ודייק התם דהתרלת ספק לא שמה התרלה ומאי שנא מהכה שניהם בבת אחת לא דמי דהכא יודע הוא דעובר על לאו ומיתה דמכה אביו בבירור אבל התם אינו יודע מי זו מין הרבה על חבירו אם עובר משום פגול או משום נותר ואין להאריך כאן: **עולה בעל כרחו.** תימה [5] קלא היכי משמע ליה דעולה בעל כרחו דלמא בעל כרחם דבני משמרה קאי: **ואם** היו שניהם כו'. תימה אמאי לא פריך חלק אחד פשיטא ושמא משום דתנא ליה לעיל (דף צט.): תנא ליה נמי הכא:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות חליצה. **הא** קמ"ל דבעינן שלשה שיודעין להקרות כעין דיינים. אבל בשאר דברים אין צריך שיהיו בקיאין בהן וכי לא עשו בטוב יוכלו לישאל לבקיאין אבל קריאה אם לא ידעו להקרות לא יוכלו לישאל לבקיאין אם הקרו יפה:

ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד. הכא גבי חליצה אמי שפיר דאין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד דהא איכא כמה פלוגתי בתתני' אבל לענין סמיכת פר דבעינן נמי שלשה [6] קשה וי"ל [7] דהתם נמי איכא פלוגתא אי בעינן בכל כחו (חגיגה טז.) ועי"ל דבכל דוכתין דבעינן רואי לב"ד אין ב"ד שקול: **זקני** שנים זקנים שנים. פירש בקונט' ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים אהנך דלעיל קאי ואין נראה לר"י דגריס סנהדרין (דף ג.) מפיק הא דבעינן שלשה מומחין מדכתיב ג' אלהים ולא אמרינן אלהים בתרא אדלעיל קאי ואמר ר"י דהזקנים דלעיני אלטריך למכתב דאי הוה כתב ונגשה יבמתו לעייסים ה"א אי יבם סומא לא יחלוץ ולהכי כתיב לעיני הזקנים אבל חלצה מן הסומא חליצתה כשרה: **מיבעי** ליה לרבות הדיוטות. וא"ת ומזקנים אמאי לא משמע ליה זקני השוק כדאמר בפרק בתרא דסוטה (דף מד.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף יד.) אי לא ושופטיך הוה אמינא זקניך אפילו זקני השוק גבי עגלה ערופה וי"ל דשאני הכא דכתיב השערה דמשמע סנהדרין: יפה

היו שניהם כהנים וכו': תנו רבנן [8] הכה זה וחזר והכה זה קלל זה וחזר וקלל זה קלל שניהם בבת אחת הכה שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור והתניא רבי יהודה אומר פטור בבת אחת תרי תנאי אליבא דרבי יהודה מאי טעמא דמאן דפטר אמר רבי חנינא נאמר ברכה למטה ונאמר ברכה למעלה מה למעלה שאין בה שותפות אף למטה שאין בה שותפות [9] ואיתקש הכאה לקללה: ועולה במשמרו וכו': וכי מאחר דאינו חולק למה עולה [10] למה עולה האמר בעינא דניעביד מצוה אלא עלה לא קתני אלא עולה בעל כרחו אמר רב אחא בר חנינא אמר אביי אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן משום [11] פגם משפחה: ואם היו שניהם במשמר כו': מאי שנא שני משמרות דלא דאזיל להא משמרה ומדחו ליה ואזיל להא משמרה ומדחו ליה משמר אחד נמי אזיל להאי בית אב ומדחו ליה [12] אמר רב פפא הכי קאמר [13] אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות [1] חליצה בשלשה דיינין ואפילו שלשתן הדיוטות חלצה במנעל חליצתה כשרה [2] באנפיליא חליצתה פסולה בסנדל שיש לו עקב כשר ושאין לו עקב פסול [3] מן הארכובה ולמטה חליצה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצה פסולה [4] חלצה בסנדל [5] שאין שלו או בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצה כשרה חלצה בגדול שהוא יכול להלוך בו או בקטן שהוא חופה את רוב רגלו חליצתה כשרה: **גמ'** ומאחר דאפילו שלשה הדיוטות דיינין למה לי הא קמ"ל דבעינן בשלשה שיודעים להקרות כעין דיינים תנינא להא דתנו רבנן [6] מצות חליצה בשלשה שיודעין להקרות כעין דיינים רבי יהודה אומר בחמשה מ"ט דת"ק דתניא [1] זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה ור' יהודה [2] זקני שנים זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ה' ות"ק האי זקני מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבויי אפילו שלשה הדיוטות ורבי יהודה הדיוטות מנא ליה נפקא ליה מלעיני דאמר מר [3] לעיני פרט לסומים ומדאיצטריך לעיני למעוטי סומים ש"מ דאפילו הדיוטות דאי סלקא דעתך סנהדרין בעינן למה לי למעוטי סומין מדתני רב יוסף נפקא דתני רב יוסף [7] כשם שב"ד מנוקים בצדק כך ב"ד מנוקים מכל מום שנאמר

מדע ומדע הוה התרלת ספק ולת"ק התרלת ספק שמה התרלה הואיל ומתה נפשך עבר: **מ"ט דמאן דפטר.** בת אחת בת אחת הוא ולאי התרלה היא: **למטה.** באביו ואמו: **למעלה.** כלפי מעלה כי יקלל אלהיו (ויקרא כד): **איתקש הכאה לקללה.** בפרשת ואלה המשפטים [2] סמכן הענין אלא שפסוק אחד מפסיק ביניהן ואיכא למ"ד היקש הוא באלו הן הנחנקין (סנהדרין פה.): **האמר בענין דאיעביד מצוה.** בתמיה גרסינן לה דקא אמרת למה עולה הא ולאי בלא חלוקה ניחא ליה למיעבד עבוד' אלא בעי הכי עלה לא קתני דיתני עלה במשמרו אינו חולק: **בעל כרחו.** דלעו"ג דאינו חולק כפינן ליה לעבוד: **משום פגם.** שתי משפחות שבושין עליו שיאמרו בני אדם פסול הוא לעבודה [3] (וכני משמרות יכולין לכופו ולומר לו הואיל ואומריס עליך שאתה ממשפחה שלנו עבוד במשמר שלנו שלא יאמרו בני אדם שלא רחוק עובד במשמר אחר פסול הוא זה וכן במשמרו של אחר): כל משמר חלוק לשמה בתי אבות וכל אחד עובד את יומו ונוטל עורות קדשים הבאים ביומו:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

ואפילו שלשתן הדיוטות. שאינן [4] (מסנהדרי עילון). ובגמרא פריך מאי דיינין: **מנעו.** של עור רך הוא כעין שלנו: **חליצה כשרה.** אבל לכתחלה לא כדמפרש לקמן [קב.] משום מנעל המרופט שמיטל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומבושל ומשנפחת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו: **באנפיליא.** של בגד קלא"ן בלע"ז: **פסולה.** דמידי דמגין בעינן דכתיב (דברים כה) נעלו ונעל מידי דמגין הוא דכתיב (יחזקאל טז) ואנעלך תחש והוא עור: **עקב.** שול"א בלע"ז: **מן הארכובה ולמעלה.** שנחתך רגלו מן הארכובה וחלק מן הארכובה ולמעלה: **או בשל שמאל בימין כשרה.** אבל חליצה של שמאל קתני בפירקין (לקמן קד). פלוגתא: **חלצה בגדול.** סנדל שלא היה למדת רגלו אבל הוא יכול ללכת בו: הכי גרסינן **או בקטן החופה את רוב רגלו חליצה כשרה: גמ'** לא **להקרות.** ליכס לא חפצתי לקחתה (דברים כה) (ג) מאן יבמי להקיס וגו' ככה יעשה לאיש [שם] וכולן בלשון הקדש: **זקנים.** ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים (שם): **זקני.** וקראו לו זקני עירו (שם). אבל ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים (שם) לא קא חשיב דכיון דכתיב הזקנים אהנך דלעיל קאי: **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי דאיירי בסנהדרין: **בישראל**

מן **הארכובה ולמטה.** חלצה למי שנחתך הרגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה (ערכין יט:). **או בשל שמאל בימין.** סנדל של שמאל ונעל בימין וחלצה, דאמר רגל רגל ממצורע (שבת סז.). **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** פגם משפחה (סנהדרין לו:) **פסול יוחסין,** ובסנהדרין קאמר, **או** גדולה **או** קטנה, אבל דיינין בעלמא לא (קדושין עו:).

מסורת הש"ס

א) מכות טו. ע"ש [תוספ' פי"ב ע"ש חולין פב: לא.], ב) [סנהדרין פה.], ג) [קדושין יח. וש"נ], ד) [ערכין יט:], ה) שבת סו. קיב., ו) [תוספ' פי"ב], ז) סנהדרין לו: קדושין עו:, ח) ס"א אין זה, ט) [שמות כא], י) ס"א אין זה, כ) [ל"ל מסנהדרין], ל) עי' תוי"ט, מ) [סנהדרין יג:],

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז
2. וְקָרְאוּ לוֹ זְקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח
3. וְנִגְּשָׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְענְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

גליון הש"ם

תוס' ד"ה **ואין** ב"ד כו' דהתם נמי **איכא פלוגתא.** עי' פסחים ד' פט ע"א תד"ה דאילו פסח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה עולה כו' עד בע"כ תמ"מ. וכ"כ מפרש"י משמע דלא גרסי' למה עולה האמר כו' אלא האמר כו' גרליא: (ב) שם ומדחו ליה ואזיל להאי בית אב ומדחו ליה אמר ר"פ כו': (ג) רש"י ד"ה להקרות כו' לקחתה וליבמה מאן יבמי: (ד) תד"ה הכה וכו' ואין להקשות מהא כו':

לעזי רש"י

קלצו"ן. נעל-בד.
שול"א. סוליה (או עֶקֶב).

מוסף רש"י

הכה זה וחזר והכה זה. מי שלא שהתה אחר גיטה שלא מדשים ונישא וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון וכשגדל הכה את האחד וחזר והכה את חבירו (חולין פב:) בשתי התרלות, דהוית לה כל חדא התרלת ספק (מכות טז.). **חייב.** דקסבר התרלת ספק שמה התרלה (חולין פב.). **בבת אחת.** בהכאה אחת (שם צא.) כריס שתי ידיו והכה זה באחת וזה באחת (שם פב:) או: בהתרלה אחת תוך כדי דבור, דהוית לה התרלת ולא, דממה נפשך חד מיניהו אכוהו (מכות טז.).

תוספות ישנים

חלצה במנעל. אל עור רך כעין שלנו חליצתה כשרה דיעבד אבל לכתחלה לא כדמפרש בגמ' גזירה משום מנעל המרופט שמיטל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומשנפסקת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו לפיכך טוב לחזר אחר מנעל שעורו עב: מן הארכובה ולמעלה. פירש"י נחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה וחלק למעלה מן הארכובה ולא נהיגא דא"כ היכי קאמר אם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה אלא נחתך רגלו מן הארכובה כגון אמר לקמן [שם] אמר אמימר לא בר אמרי' לקמן (בפירוש) [בפירקין] (קב.) אמר אמימר הא מאן דמקני דמקני על נוחתא דרגליה לא חלץ. פירוש שרגלו הפוך ודוקם בעליון של רגל נוחתא לשון נוחתן פלנק"ל בלע"ז כלומר שאינו דורס ממקום מדרס רגלו ואמר נמי לקמן (שם) אמר אמימר לא בר אחין חלץ ולא בר קיפוק חלץ שני ספדנים היו דאתלבשוה לדמתיה דרב אשי ואתפסוף כרעייהו וכי גרע היכא דאיתפסוף כרעייהו מנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה דאמר הכא דכשר [1] לכן פירש"י וכן ממלא בירושלמי מן הארכובה ולמעלה פסולה מן הארכובה ולמטה כשרה ולעולם מיירי שרגלו שלם ולעיל פרשתי:

תום' חד מקמאי

פרק מצות חליצה הוי יודע שסנדל ומנעל לאו בדפוס א' הם ומיהו שניה' כשרים אלא שהמנעל עשוי מעור רך ואיכא למיגזר ביה משום מנעל מרופט או משום חצי מנעל מפני שאפשר לתקנו אע"פ שנתקרע אבל סנדל הוא מעור קשה ואין ראוי לתקנו אחר שנתקרע וליכא למגזר ביה משום מנעל מרופט ומשום חצי מנעל לפיכך המנעל אסור לחלוץ לכתחלה ובסנדל מותר. וכל היכא דתני חליצה פסולה מן האחים וכל היכא דתני אינה חליצה אינה פוסלת. והא דתנן סנדל שיש בו עקב כשר האי עקב הוא כף הרגל שקורין שולא. והא דתנן מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה פירש"י אם נקטעו רגליו מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה אע"פ שאינו קרוי רגל דהא תנן גבי עולת ראיה רגלים פרט לבעלי קבין שפטורים מן הראיה מיהו מעל רגליו הוא אבל מן הארכובה ולמעלה מעל דמעל הוא ואע"ג דאמר אמימר האי מאן דחליץ [צריך] למדחסיה לכריעה לתרוצי לכריעה ואמר אמימר האי מאן דמסגי אלותחי לכריעה לא חליץ פי' שרגליו הפוכות שכף הרגל שהוא השולא הולכת למעלה וגב הרגל למטה. ואם כן הוא מן הארכובה ולמטה אמאי חליצתה כשרה. לא דמי דהתם כשנחתך רגלו הוא [1] קרי ליה לשוק [רגל] והוא מעל רגליו אבל הכא הוא הנקרא רגל ושולא בלעז היא הנקראת כף הרגל נמצא שאין השוק על הרגל אלא על כף הרגל. והרב אלפס פי' מן הארכובה ולמטה דקתני מתני' שקשר רצועות הסנדל מן הארכובה ולמטה והו"ל מעל רגלו והביא ראיה מהירושל' שכתוב במתני' בקטום מן הארכובה ולמטה וכו' כמ"ש הרב ז"ל והא דתנן חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשרה אמר עלה בגמ' מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי אוסר אבוה דשמואל אמר במחופה עור ודברי הכל. וכתב הרב אלפס אבל כשאינו מחופה עור אפילו דיעבד נמי לא ואין דבריו נראין בזה דקי"ל בפ' בתרא דיומא דאפילו לר' יוסי קב דקיטע מנעל הוא טעמא דרבי יוסי משום דלמא מפסיק ואתי לאתרוייה והכי מסקנא דשמעתא התם הא דאמר רבה בפירקי' דהכא מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ הא מנין אלמא לרבה נמי לר"מ הוא דהוי מנעל אבל לר' יוסי לא הוי מנעל וא"כ קשיא דרבה אדרבה איכא למימר דרבה הכא לדבריו דאביי דאביי מדסיפא קאמר דאמר אביי מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ לדבריו דאביי קאמר ובשלהי פ' במה אשה נמי גרסי' אמר רב יוסף מאן הודה לו ר"מ לאו מנעל הוא ורבא אוהביה התם ואסקה דלר"י נמי מנעל הוא. והיינו טעמא דר' יוסי משום דלמא מפסיק הלכך הא דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ לדבריו דאביי קאמר ובשלהי פ' במה אשה נמי גרסי' אמר רב יוסף מאן הודה לו ר"מ מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי הוא כלומר אבל ר"י ור"מ הודו לו דלתרוייהו ס"ל דמנעל הוא ויש לפרש דלעולם אליבא דרבה היכא דאין מחופה עור לר"מ הוה מנעל ולר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה במס' יומא דלר"י נמי מנעל הוא במחופה [עור] כשתמצא לומר לדברי ר"י בין כשאינו מחופה עור לאו מנעל הוא ובמחופה עור דלמא מפסיק וכשאינו מחופה עור נמי איכא למיגזר הכי ולר"מ אפי' כשאינו מחופה עור מותר לצאת בו לכתחילה דמנעל הוא ולא גזרינן דלמא מפסיק והיינו דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ דמשמע דלר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה בפ' במה אשה מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי לאו למימר דלדעת ר' יוסי מנעל אלא

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יח:
א ב מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ה סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:
ב ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כב:
ג ד מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף לה:
ד ה מיי' שם הלכה יט [טוש"ע שם סעיף יד וכפירוש סדר חליצה סעיף נד]:
ה ו מיי' שם הלכה ה וטוש"ע שם סעיף ח:
ו ז מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג עשין נו:

תוספות ישנים

[1] אולי ל"ל ולכן פירש ר"י וכן ממלא בירושלמי דמן הארכובה ולמעלה היינו אם קצרה הרלוונות מן הארכובה ולמעלה פסולה וכו'.

תום' חד מקמאי

[1] נראה דל"ל קרינן ליה לשוק רגל ושפיר קרינן ביה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל הכא וכו' ועי' בראש"ש כאן סימן ז'.